

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická ■

SPISOVNOST A NESPISOVNOST VE VYJADŘOVÁNÍ MODERÁTORA JANA KRAUSE V POŘADU SHOW JANA KRAUSE

Bakalářská práce

Studijní program: B7310 – Filologie
Studijní obor: 7310R033 – Český jazyk a literatura

Autor práce: **Andrea Okrouhlická**
Vedoucí práce: PhDr. Alex Röhrich, Ph.D. ✓

Liberec 2014

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Andrea Okrouhlická**
Osobní číslo: **P10000271**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obor: **Český jazyk a literatura**
Název tématu: **Spisovnost a nespisovnost ve vyjadřování moderátora Jana Krause v pořadu Show Jana Krause**
Zadávací katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Teoretická část se zaměří na charakteristiku spisovného a nespisovného jazyka, vysvětlí pojmy, jako norma, úzus a kodifikace. Věnuje se životopisu Jana Krause a historii jeho pořadu Show Jana Krause.

Praktická část přinese analýzu mluveného projevu Jana Krause ve všech jazykových rovinách s důrazem na spisovnost a nespisovnost.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BĚLIČ, J. a kol. K otázce obecné češtiny a jejího poměru k češtině spisovné. SaS, 22, 1961.

ČECHOVÁ, M. a kol. Současná česká stylistika. 1. vydání. Praha : ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-00-3.

JELÍNEK, M. K poměru mezi hovorovou češtinou a spisovným jazykem. SaS, 24, 1963. ISBN 80-7106-484-X.

MÜLLEROVÁ, O.; HOFFMANOVÁ, J. Čeština spisovná, hovorová, obecná... a hlavně mluvená (v současné komunikaci a v současném výzkumu). SaS, 58, 1997. ISBN 80-7106-484-X.

MÜLLEROVÁ, O.; HOFFMANNOVÁ, J. Kapitoly o dialogu. 1. vydání. Praha : Pansofia, 1994. ISBN 80-85804-29-8.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alex Röhrich, Ph.D.

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

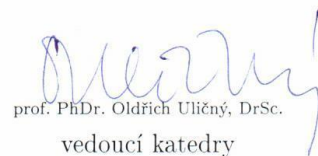
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2012

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

9.9.2014

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Alexi Röhrichovi, Ph.D., vedoucímu své bakalářské práce, za cenné rady, ochotu a trpělivost.

Dále bych ráda poděkovala své rodině a nejbližším přátelům, Bc. Andree Procházkové a Bc. Martině Machurové, za oporu po celou dobu studia.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá vyjadřováním moderátora Jana Krause v pořadu Show Jana Krause z hlediska spisovné a nespisovné češtiny. Teoretická část vysvětluje základní pojmy, představuje Jana Krause a jeho pořad. Předmětem praktické části je analýza jeho mluveného projevu z hlediska zvukového, lexikálního, morfologického a syntaktického.

Klíčová slova

Kodifikace, jazyková kultura, nespisovná čeština, norma, spisovná čeština, spisovná výslovnost, úzus.

Annotation

This Bachelor's thesis examines an expression of presenter Jan Kraus in his Show called Show Jana Krause in terms of standard and non-standard Czech language. The theoretical part explains the basic terms, presents Jan Kraus himself and his talk show. Subject of the practical part is analysis of his speech in phonetic, lexical, morphological and syntactical light.

Key Words

Codification, speech act norms, non-standard Czech language, standard specification, standard Czech language, standards of pronunciation, usage.

Obsah

Úvod	10
1. Stratifikace národního jazyka	11
1.1 Spisovná čeština	11
1.1.1 Hovorová čeština	12
1.1.2 Archaismy, neologismy, historismy	13
1.2 Nespisovná čeština	13
1.2.1 Dialekty	14
1.2.2 Interdialekty	14
1.2.2.1 Obecná čeština	14
1.2.3 Slang a argot	15
1.3 Další termíny z oblasti stratifikace jazyka	16
1.3.1 Idiolekt	16
1.3.2 Norma	16
1.3.3 Kodifikace	17
1.3.4 Úzus	17
2. Jazyková kultura	19
2.1 Kultura mluveného projevu	19
2.2 Česká spisovná výslovnost	20
2.2.1 Ortoepie a ortofonie	21
3. Jan Kraus	22
3.1 Show Jana Krause	22
4. Praktická část	24
4.1 Analýza z hlediska zvukového	24
4.1.1 Odchytky v kvantitě samohlásek	24
4.1.1.1 Zkracování samohlásek	24

4.1.1.2	Prodlužování samohlásek.....	25
4.1.2	Nedbalá výslovnost hláskových skupin.....	25
4.1.3	Hezitační zvuky	26
4.1.4	Protetické v	27
4.1.5	Výslovnost souhlásky j ve tvarech pomocného slovesa být.....	28
4.1.6	Shrnutí	28
4.2	Analýza z hlediska morfoložického.....	29
4.2.1	Prohřešky vůči spisovné morfologii	29
4.2.2	Shrnutí	33
4.3	Analýza z hlediska lexikologického	33
4.3.1	Hovorová slova.....	34
4.3.2	Univerbizovaná slova	34
4.3.3	Odborné termíny.....	35
4.3.4	Cizí slova	35
4.3.5	Expresivní jazykové prostředky	36
4.3.6	Opakující se fráze	37
4.3.7	Výplňková slova	37
4.3.8	Nespisovné výrazy.....	38
4.3.9	Shrnutí	38
4.4	Analýza z hlediska syntaktického.....	39
4.4.1	Motivované odchylky	39
4.4.1.1	Parenteze	40
4.4.1.2	Elipsa.....	40
4.4.1.3	Nevhodný slovosled	41
4.4.1.4	Apoziopeze	41

4.4.2	Nemotivované odchylky.....	41
4.4.2.1	Anakolut.....	42
4.4.2.2	Zeugma.....	42
4.4.2.3	Kontaminace.....	42
4.4.3	Specifika projevu.....	43
4.4.4	Shrnutí.....	44
	Závěr.....	46
	Seznam použitých zdrojů.....	49
	Literatura.....	49
	Internetové zdroje.....	50

Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si vybrala Spisovnost a nespisovnost ve vyjadřování moderátora Jana Krause v pořadu Show Jana Krause. Věnuji se analýze mluveného projevu tohoto moderátora ve všech jazykových rovinách s důrazem na spisovnost a nespisovnost.

Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část je zaměřena na stratifikaci národního jazyka, vysvětlím pojmy jako norma, úzus, kodifikace. Pozastavím se u jazykové kultury a zmíním důležitost kultivovanosti u mluvených projevů. Za podstatné považuji představení moderátora Jana Krause a jeho pořad Show Jana Krause, na který je orientována celá praktická část.

V druhém oddíle se zaměřím na analýzu projevu Jana Krause při dialogu s odlišnými hosty a rozeberu ho ve všech rovinách českého jazyka – v rovině zvukové, lexikální, morfologické a syntaktické. Cílem mé praktické části by mělo být odhalení, do jaké míry používá Jan Kraus nespisovnou češtinu, a zda tak činí záměrně v závislosti na úrovni vzdělání, vážnosti a povaze hostů. Výsledky mého zkoumání jsou shrnuty v závěru práce.

Toto téma jsem si vybrala proto, že si Jana Krause vážím nejenom jako jedinečného a nezaměnitelného moderátora. Je neuvěřitelně bystrý a pohotový. Probouzí lidi z lhostejnosti a využívá k tomu všech médií, které existují. Na jeho pořady se dívám už léta, a to zejména pro rozmanitost a nápaditost při výběru hostů.

1. Stratifikace národního jazyka

Národní jazyk je souhrn všech jazykových útvarů a dorozumívacích prostředků, které reprezentují identitu národa a slouží jeho příslušníkům k pokrytí komunikačních potřeb. „Český národní jazyk je jazyk domácích obyvatel historických zemí Čechy, Morava a z části Slezska, ale také Čechů žijících v zahraničí.“¹

Je tvořen komplexem strukturních jazykových útvarů, do kterých řadíme spisovný jazyk, dialekty a interdialekty. Dále může být vyjadřován jen vrstvou lexikálních prostředků bez vlastní struktury, jako je slang a argot. „Jazyk není jen nástroj, který bereme do ruky, chceme-li něco sdělit. Jazyk je zároveň prostředí, prostor, v němž se pohybujeme a žijeme, jazyk je samo bytí.“²

Stratifikace národního jazyka je založena převážně na lingvistice a hierarchii, kde nejvýše stojí spisovná čeština, jako nejprestižnější kodifikovaný útvar. Můžeme ji také vytvořit na základě komunikačním a následně rozdělit na komunikaci regulovanou (veřejná) a neregulovanou (soukromá). U soukromé komunikace volba výrazových prostředků závisí pouze na úrovni konkrétní komunikační situace.

Mimo stratifikaci stojí běžná mluva. Bývá spontánní a slouží k běžné denní komunikaci. V psané podobě se s ní setkáváme v soukromé korespondenci.

1.1 Spisovná čeština

Spisovnou češtinou chápeme kodifikovaný útvar českého národního jazyka. Setkáváme se s ní především v psané podobě. V mluvené podobě se standardně využívá ve veřejných

¹ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 192.

² DANEŠ, F. *Kultura a struktura českého jazyka*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1648-3. S. 11.

a oficiálních projevech. Spisovná čeština plní národně a společensky reprezentativní funkci. Je kodifikována gramaticky (mluvnice), lexikálně (slovníky) a foneticky (výslovnost).

„Spisovná čeština není homogenní, je bohatě stylově, funkčně i regionálně rozvrstvena.“³ Průběžně se obohacuje o nové prostředky, které mohou pocházet i z nespisovných útvarů jazyka.

Do výrazových prostředků spisovného jazyka patří prostředky neutrální (*okno, dveře*), hodící se na jakýkoli typ textu, knižní (*svár, odkráčeti*), nacházející se nejčastěji v uměleckých nebo v odborných textech, hovorové (*státnice*), jež uplatňujeme především v mluvené podobě spisovné češtiny a expresivní (*lesík*), které jsou typické pro citově zabarvené projevy. Z hlediska časového můžeme prostředky spisovné češtiny rozdělit na archaismy, historismy, přechodníky a neologismy.

Z hlediska funkčního využíváme spisovný jazyk ve většině stylů, zvláště pak v odborném a administrativním.

1.1.1 Hovorová čeština

Hovorovou češtinu chápeme jako mluvenou podobu spisovného jazyka. „*Pojem zavedl Bohuslav Havránek a vymezil ho jako funkční vrstvu spisovné češtiny, která slouží k běžnému dennímu hovoru.*“⁴ Což znamená, že se řídí spisovnou normou, upouští od knižních výrazů, ale toleruje i prvky nespisovné a expresivní.

³ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 91.

⁴ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 91.

1.1.2 Archaismy, neologismy, historismy

Archaismus je zastaralé pojmenování, ustupující novým výrazům, které se v běžné komunikaci stávají používanějšími a obvyklejšími. Za archaismy bývají považována jak jednotlivá slova (*kantořit*), tak tvary některých slov (*peku* či *infinitivy obsahující koncovky -li, -ti*).

V současném spisovném jazyce existuje vždy neutrální synonymní protějšek. Jedná se o výraz, který archaický prvek nahradil. S archaismy se setkáváme převážně v umělecké literatuře nebo je někteří lidé používají pro ozvláštnění svého projevu.

Jako historismus chápeme „*slova nebo slovní spojení označující zaniklé, s minulostí spjaté realie a jevy.*“⁵ Nejvíce se s nimi setkáme v historických dílech. Jedná se o názvy zbraní, peněz, jednotky míry a váhy, označení společenských rolí a povolání. V současném spisovném jazyce pro ně neexistují synonymní protějšky.

„*Neologismy vznikají z potřeby pojmenovat nové věci, jevy i z potřeby nahradit dosavadní výrazy.*“⁶ Mohou vzniknout ve všech komunikačních sférách a útvarech jazyka, a to jako výsledek záměrného hledání i spontánního tvoření. Proces, při kterém dochází ke vzniku neologismů, se nazývá neologizace. Tvoří protipól zastaralých výrazů a archaismů.

1.2 Nespisovná čeština

Do nespisovného vyjadřování spadají teritoriální dialekty a interdialekty. Dále sem patří speciální vrstvy jazyka, jež jsou jeho nedílnou součástí. Máme na mysli slang a argot. Ani jeden z těchto jazykových útvarů není kodifikovaný.

⁵ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 166.

⁶ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 284.

1.2.1 Dialekty

Dvěma póly jazykové struktury jsou jazyk spisovný a nářečí, tzv. dialekty. „*Nářečí je nespisovný jazykový útvar národního jazyka užívaný v určité zeměpisně ohraničené oblasti.*“⁷ Slouží jako dorozumívací prostředek jen jisté části obyvatelstva, a to pouze v oblasti běžného nebo pracovního styku. Nemá oporu v psané podobě jazyka a nepodléhá kodifikaci. Na rozdíl od spisovné češtiny disponuje chudšími a méně propracovanými výrazovými prostředky. Jazykovědnou disciplínu zabývající se nářečím známe pod termínem dialektologie.

1.2.2 Interdialekty

Mezi póly národního jazyka je přechodné pásmo, které tvoří interdialekty neboli nadnářečí. „*Představují poslední vývojové stadium tradičních teritoriálních dialektů.*“⁸ Vznikají sblížením jednotlivých dialektů a stíráním největších nářečních rozdílů.

Nejrychleji se šíří ve slovní zásobě. Většinu svých odlišností a výrazných rysů už ztratily. Nejčastěji se uchovávají jevy příznačné pro větší oblasti (např. užívání samohlásek é, ó, což je společné pro všechny středomoravské nářečí – *vozék*).

Ze všech interdialektů má nejvyšší postavení obecná čeština. V českém jazyce ji doplňuje ještě obecná hanáctina, obecná laština a obecná moravská slovenština.

1.2.2.1 Obecná čeština

Obecnou češtinou se rozumí nespisovný útvar českého jazyka. Užívá se obvykle v běžné denní soukromé a neoficiální komunikaci. Ve vysoké míře se šíří i do projevů poloveřejných a veřejných, a to především pomocí masových médií.

⁷ HRBÁČEK, J. *Úvod do studia českého jazyka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. S. 81.

⁸ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 183.

„Obecná čeština stojí ve dvojím funkčním vztahu. V poměru k lokálním nářečím plní úkol koiné a do jisté míry tak supluje spisovný jazyk a v poměru ke spisovnému jazyku plní úkol jazyka lidového a kromě toho se svou funkcí odlišuje od hovorové vrstvy spisovné.“⁹

1.2.3 Slang a argot

„Součástí národního jazyka jsou také specifické vrstvy, které nemají charakter strukturních útvarů, jde spíše o slovní zásobu vymezenou sociálně. Sem patří především slangy a argot.“¹⁰

Slang chápeme jako soubor slov nebo frází, které jsou spojovány s určitou lidskou činností nebo prostředím. Jsou užívány v polooficiální nebo neoficiální komunikaci. Slang disponuje svou typickou slovní zásobou. Máme několik typů, a to sportovní slang, studentský, pracovní, počítačový aj. K charakteristickým rysům slangu patří univerbizace, expresivita, metaforičnost, synonymnost, variabilita nebo záměrná deformace lexikálních prostředků.

„Lexikální prostředky slangu lze rozčlenit na slangismy a profesionalismy.“¹¹ Profesionalismy definujeme jako nespisovná terminologická pojmenování, sloužící k jednoduššímu a úspornějšímu vyjadřování (*áčko, resetovat, altnout* atd.). Slangismy jsou též nespisovná pojmenování, která nesou nějaký citový či expresivní příznak (*dostat padáka, hopsačka, osvěžovna* atd.).

Argot, též známý jako žargon nebo hantýrka, je tajná mluva lidí na okraji společnosti, jako jsou zloději, vrazi, narkomani nebo bezdomovci. Vznik argotu souvisí se zájmem určité

⁹ DANEŠ, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: AV ČR, 1997. ISBN 80-200-0617-6. S. 15.

¹⁰ HUGO, J. a kol. *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006. ISBN 80-7345-086-0. S. 12.

¹¹ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 405.

společenské skupiny, aby její záměry a cíle zůstaly před okolní společností utajeny. Tuto šifrovanou řeč užívají její mluvčí zcela záměrně, ať už z důvodu sebeobrany před představiteli zákona, zachování tajemství svého řemesla aj. Nejčastěji jsou slova přejímána z cizích jazyků (jidiš – jazyk východoevropských Židů, romština, rotwelsch - mezinárodní gaunerská mluva), aby byla široké veřejnosti nesrozumitelná.

1.3 Další termíny z oblasti stratifikace jazyka

1.3.1 Idiolekt

Termínem idiolekt se rozumí soubor vyjadřovacích prostředků jednotlivce. V průběhu života se jedincův idiolekt mění v závislosti na podmínkách, kterým je vystaven, a to zejména v rodinném zázemí, v rámci vzdělání, při výběru profese nebo zájmů.

„Základem je mateřský jazyk, tj. ta přirozenou cestou osvojená podoba národního jazyka, které se užívá v běžné denní komunikaci v rodinném prostředí.“¹² Mívá podobu nespisovnou nebo smíšenou, na kterou se postupem času navalují další variety národního jazyka, včetně jazyka spisovného. Vyrůstá z něj individuální styl jedince, jeho jedinečný způsob řeči a psaní.

1.3.2 Norma

Jazyková norma je *„vymezena jako soubor jazykových prostředků, které jsou jazykovým společenstvím pravidelně užívány a považovány na závazné.“¹³* Normován není jen spisovný jazyk, ale každý jazykový útvar. Normu mají i dialekty, ty však nejsou

¹² KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 175.

¹³ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 288.

kodifikovány v autoritativních příručkách. Josef Hrbáček proto rozděluje normu na kodifikovanou a nekodifikovanou.

Norma spisovného jazyka je předmětem teorie a praxe jazykové kultury a je kritériem jazykové správnosti. Její hlavní funkcí je uspokojování komunikačních potřeb vzdělané společnosti.

1.3.3 Kodifikace

Kodifikace znamená zaznamenání a uzákonění existující normy. Je zachycena ve slovnících, mluvnicích, pravidlech pravopisu a české výslovnosti nebo v jiných kodifikačních příručkách. Vztahuje se tedy pouze na normu spisovnou a činí ji závaznou.

„Za zvláště důležité se považuje, aby kodifikace vystihovala soudobou normu; protože se norma vyvíjí, kodifikace musí tento vývoj respektovat, a proto se za normou vždy opožďuje.“¹⁴

Kodifikované jsou pouze prostředky pravidelně užívané a považované za závazné. Aby byl odstraněn subjektivní pohled na to, co do kodifikace pojmout a co ne, vytvořil František Daneš tři objektivní hodnotící kritéria pro kodifikaci. Ty zkoumají, zda je daný jazykový prostředek společenstvím přijatelný, nebo je již přijat, zda je jeho předpokladem funkční potřebnost daného společenství a jak daný prostředek souhlasí s existujícími pravidly jazykového systému.

1.3.4 Úzus

Úzus je *„soubor jazykových prostředků, které jsou ve vžitě podobě užívány jazykovým společenstvím (bez ohledu na to, zda jsou vhodné, nebo nevhodné, správné nebo*

¹⁴ NEBESKÁ, I. *Jazyk, norma, spisovnost*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-144-7. S. 37.

nesprávné).¹⁵ Stručně řečeno, předmětem úzu jsou jazykové prostředky, které jsou běžně užívány, a to nejenom spisovné, ale i nespisovné (dialekty, argot, slang), tedy ty se kterými lingvisté nemusí souhlasit, nýbrž respektují je, jelikož jsou přijaty jazykovým společenstvím. Úzus je tedy v teorii jazyka vysoce hodnocen.

*„Péče o spisovný jazyk vychází od teoretického poznávání soudobého spisovného úzu, tj. jazyka literárních děl za posledních 50 let, jazykového povědomí intelektuálních vrstev a jejich ústní jazykové praxe.“*¹⁶

¹⁵ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 516.

¹⁶ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 486.

2. Jazyková kultura

„Kulturou spisovného jazyka rozumíme především vědomé teoretické pěstění spisovného jazyka, totiž snahu a práci vědy o jazyce, lingvistiky, usilující o zdokonalení a prospěch spisovného jazyka.“¹⁷

Jazyk je základním prostředkem dorozumívání příslušníků každé společnosti. Jeho prostřednictvím komunikujeme, informujeme, přesvědčujeme, rozhodujeme atd. Žádá si tedy neustálou péči, a to od všech jeho uživatelů.

O založení oboru teorie jazykové kultury a jeho základních principů se zasloužil Pražský lingvistický kroužek. Jejich cílem bylo dosažení ustálenosti, funkčně diferencované výstižnosti a osobitosti jeho prostředků. Jazyková kultura by se měla realizovat prostřednictvím kodifikační a popularizační činnosti a dále školní a mimoškolní výchovou.

Vedle kultury jazyka rozlišujeme i kulturu vyjadřování, tj. kulturu řečových projevů, ústních i písemných. Zatímco kulturu jazyka můžeme vnímat jako institucionální (výkladové slovníky, kodifikované příručky, vydávané akademickými nebo školskými institucemi), na kultuře vyjadřování mají podíl všichni uživatelé jazyka, a to zejména ti, kteří ve svých projevech ovlivňují jazykový úzus a postoje lidí vůči němu. Hovoříme o politicích, učitelích, moderátorech, žurnalistech aj.

2.1 Kultura mluveného projevu

Mluvený projev je projevem celé osobnosti člověka. Kultivovaný projev dokáže posluchače strhnout, přesvědčit nebo nadchnout pro stejný záměr. K dosažení takového projevu je třeba osvojit si dostatečné množství výrazových prostředků a jejich následné vybírání podle významové platnosti a slohové vytříbenosti. Dále je nutné uvědomit si funkci projevu a vztah tvůrce k adresátovi. Důležité je zvolit jazykové prostředky tak, aby

¹⁷ HAVRÁNEK, B., WEINGART, M. *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich, 1932. S. 32.

odpovídaly zpracovávanému tématu. Naopak nedostatečná kultivovanost projevu vzbuzuje pochybnosti o tom, o čem mluvíme a v co věříme.

Kultivované projevy nemusejí být vždy spisovné. Mnohdy je nespisovný projev kultivovanější než projev spisovný, a to díky přirozeným vyjadřovacím schopnostem mluvčího a jeho správně zvolené slohové přiměřenosti a výstižnosti.

2.2 Česká spisovná výslovnost

„I mluvený jazyk má svou normu, svá závazná pravidla; jejich základ tvoří pravidla spisovné výslovnosti.“¹⁸ Česká spisovná výslovnost je nedílnou součástí spisovného jazyka a je stejně jako on funkčně diferencována. V jazykových příručkách nejčastěji rozlišujeme tři základní styly.

Styl základní (neutrální) užívaný při kultivovaném denním styku. Setkáváme se s ním při oficiálních jednáních a je základním stylem výslovnosti učitelů, rozhlasových a televizních moderátorů aj.

Styl vybraný (vyšší) je používán v slavnostních oficiálních projevech a v situacích, kdy se klade důraz na estetickou stránku jazyka.

Poslední stylem je styl zběžný (nižší). Setkáváme se s ním při hovorovém denním styku, kde se užívá spisovný jazyk, ale kladou se menší nároky na výraznost, artikulaci, řečové tempo aj.

¹⁸ HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, 1995. ISBN 80-85827-93-X. S. 7.

2.2.1 Ortoepie a ortofonie

„Ortoepie (spisovná výslovnost) je soubor výslovnostních norem, jimiž se řídí zvuková podoba mluvených spisovných projevů.“¹⁹ Je základním předpokladem nejenom dobré úrovně veřejných mluvených projevů, ale zabezpečuje i dokonalou srozumitelnost textu. Zdrojem těchto norem mohou být pouze mluvčí, kteří spisovný jazyk bezpečně ovládají a kteří se snaží o kultivovaný projev.

Výslovnostní norma je uživateli pocíťována jako závazná. Zahrnuje výslovnost jednotlivých hlásek a hláskových spojení, vztahuje se na členění souvislé řeči, tedy frázování, větný přízvuk a intonaci větných úseků nebo celých vět.

Ortoepii tvoří dvě složky. Ortofonie, složenina z řeckých slov orthos – správný a foné – hlas a vlastní ortoepie, složenina řeckých slov orthos – správný a épos – slovo. Pojem ortofonie je obecně chápána jako souhrn pravidel o správném tvoření jednotlivých hlásek a vlastní ortoepie představuje pravidla, jak správně využít ortofonicky tvořené hlásky v hláskových spojeních, slovech a vyšších jednotkách souvislé promluvy.

¹⁹ *Mluvnice češtiny 1. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfematika. Tvoření slov.* Praha: Academia, 1986. S. 92.

3. Jan Kraus

Jan Kraus se narodil 15. srpna 1953 v Praze. V současné době je známý především jako úspěšný moderátor, herec, publicista, dramatik a režisér. Ačkoli nikdy nestudoval herectví, už v dětství získal role v několika filmech. Po úspěšném absolvování gymnázia v herecké kariéře pokračoval, a to převážně v pohádkách a komediích. Mezi ty nejznámější patří *Dívka na koštěti*, *Jak se budí princezny*, *Copak je to za vojáka*, *Černí Baroni*, *Gympl*, horor *Spalovač mrtvol* aj.

V posledních letech je známý především jako populární moderátor talk show, která běžela do roku 2010 na televizní stanici ČT1 s názvem *Uvolněte se, prosím* a jejím volném pokračování, které v současné době vysílá televizní stanice Prima Family, *Show Jana Krause*.

Jana Krause známe také z rozhlasového vysílání. Komentoval denní události na stanici Frekvence 1 v pořadu *Jan Kraus a blondýna*. Vyzkoušel si i roli porotce v soutěžním pořadu *Česko Slovensko má talent*. Pravidelně spolu se synem Adamem Krausem a Janem Šilhavým přispívá do svého web magazínu *Kraus Magazín*. Ivan Kraus, bratr Jana Krause, je známý spisovatel a David, druhý nejstarší syn, je muzikant. Právě jeho kapela se pravidelně stará o hudební doprovod v pořadu Show Jana Krause.

3.1 Show Jana Krause

Tento pořad můžeme od 3. září 2010 sledovat na televizní stanici Prima Family. Volně navazuje na předchozí talk show Jana Krause - *Uvolněte se, prosím*. Jak už vyplývá z názvu, moderátorem je stále Jan Kraus, který v každém díle zpovídá tři zajímavé osobnosti.

První dva hosté bývají veřejně známé osobnosti, ať už ze světa kultury nebo politiky. Posledním hostem je zpravidla obyčejný člověk, ovšem s netradičním povoláním nebo koníčkem.

U žádného dílu není téma dané dopředu. Jan Kraus své zvědavé dotazy směřuje vždy k aktuálním tématům na české scéně. Je neoblomný, pohotový, disponuje nezaměnitelným humorem a schopností improvizace. Právě tyto aspekty dělají z jeho show neopakovatelnou televizní zábavu.

Natáčení probíhá v pražském divadle Archa. Pořad se vysílá každou středu chvílku po půl desáté večer.

4. Praktická část

V praktické části mé bakalářské práce se zabývám analýzou mluveného projevu moderátora Jana Krause. Při této analýze jsem pracovala se staršími díly pořadu Show Jana Krause, které jsou dostupné ve videoarchivu na internetových stránkách tohoto pořadu. Analýzu novějších dílů mi umožnil internetový server YouTube. Tomuto zkoumání jsem podrobila nejenom samotnou zповěď hostů, ale i moderátorovo úvodní slovo a část zvanou „Stalo se“, kde Jan Kraus rozebírá několik kuriózních zpráv z celého světa.

4.1 Analýza z hlediska zvukového

V analýze zvukové roviny se zaměřím na celkovou charakteristiku projevu moderátora. Zda dbá na spisovné vyjadřování, na důslednou ortoepii a artikulaci. Také zda je v jeho projevu častý výskyt hezitačních zvuků a slovních přeřeků.

4.1.1 Odchylky v kvantitě samohlásek

4.1.1.1 Zkracování samohlásek

Zkracování samohlásek jsem u moderátora zaznamenala především u sloves. Jedná se o prohřešek, který je v neveřejných projevech velice rozšířený a všimne si ho každý posluchač. Na mě osobně to působí velmi rušivě a nekultivovaně.

Příklady:

Tady se vám *nebojim* dát velkej prostor. → ...nebojím...

To sme *řikali* už třikrát. → ...říkali...

To už *neni* ani bulvární. → ...není...

Neni to tak dlouho, co ste tady byla. → ...není...

4.1.1.2 Prodlužování samohlásek

U prodlužování kvantity samohlásek moderátor výrazně nepochybil. V dílech, které jsem analyzovala, jsem našla pouze dvě odchylky od normy spisovné výslovnosti. Pravděpodobně tak moderátor získával jen čas k promyšlení další výpovědi.

Příklady:

Že sem našel takovej pozitivní způsob, jak se dívat na ty *nehody*. → ...nehody...

Nó, vono by to asi jinak nešlo ani. → ...No, ono by to...

4.1.2 Nedbalá výslovnost hláskových skupin

Velmi často se u mluvčích setkáváme s nedůslednou výslovností některých hláskových skupin. Nejčastěji jde o úplné vypuštění některé souhlásky nebo její záměnu při vyslovování za jinou. V projevu moderátora jsem se s tímto jevem setkala často, a to u více hláskových skupin. Jako příčinu vidím jeho snahu o rychlou a vtipnou reakci bez ohledu na správnou artikulaci.

Příklady:

Nedbalá výslovnost hláskové skupiny –hl–:

Až *takle* jo? → ...takhle...

A jak vy se na to díváte *takle*? → ...takhle...

Nedbalá výslovnost hláskové skupiny –st–:

Že by *vlasně* ste mohla napsat nepřetržitě otevřeno. → ...vlastně...

Už si zmínil v médiích, že tě k tomu vedlo *vlasně* výsledek pražských voleb. → ...vlastně...

Vypuštění samohlásky *t* v hláskové skupině *-stl-*:

No ne, *jesli* je něco co třeba člověk neví. → ...jestli...

Vypuštění souhlásky *j* na začátku slov v sousedství se souhláskou i samohláskou:

Takhle *de* chlap celoživotní přehlídku. → ...jde...

No a vo to *de*. → ...jde...

Vy *dete* ráno v šest z domova. → ...jdete...

A co *eště* tak? ...ještě...

Můžete hrát po tom *eště* takle. → ...ještě...

Vypuštění souhlásky *k* na začátku slov v sousedství s druhou souhláskou:

Dyž začnou bejt líný? → ...když...

4.1.3 Hezitační zvuky

Termínem hezitační zvuky chápeme přerušování souvislé řeči. Tento jev je častý v nepřipravených nebo spontánních projevech. Vyskytuje se zejména, když mluvčí hledá správný výraz. Může být také vyjádřením jeho nejistoty. Objevuje se i v projevu Jana Krause. Mezi nejvíce užívané hezitační zvuky patří *e*, *ee*, *m*, *hm*, *ehm*.

Příklady:

(hezitační zvuky jsou vyznačeny symbolem ~)

~ *Což bych jako ~ si moh vyladit čím?*

Ale ~ vy ste padla na hodně kluků, co vám každých deset minut volali.

Tak to byla první láska, tohle předloni. ~ To padlo.

Já taky ne, ale ~ měsíc je dost krátká doba.

4.1.4 Protetické v

Jako veliký problém a výraznou odchylku od výslovností normy bych u moderátora viděla užívání protetického *v*. Je to označení pro předsun souhlásky *v* ke slovům, které začínají na samohlásku *o*. Jan Kraus tento jev používá při každé příležitosti u všech slovních druhů.

Příklady:

Tak *vono* je to silnější, než sou ty účastníci někdy.

Ale *von* zvládnul *voboje*.

Takže *von* vám řek, že jako...

Voni za to ty lidi nemůžou.

Voni chtěj, aby chodili jako chlapi.

A vy máte takovej pocit *vo* sobě?

De *vo* jídlo.

Co ty chlapi *vokolo*.

Ale vy nejste *voddaný* nebo takovýhle ty blbosti?

Taky vás *vobčas* někdo zaujme.

Tam je určitá *vopravdovost*.

4.1.5 Výslovnost souhlásky j ve tvarech pomocného slovesa být

Na závěr bych ve své analýze zvukové roviny chtěla upozornit na další charakteristický rys v projevu moderátora. Ve výslovnosti u přítomného tvaru pomocného slovesa být se Jan Kraus uchyluje k zjednodušené verzi bez počáteční souhlásky *j*. Nejedná se o prohřešek vůči výslovnostní normě. Naopak, tato verze je pro jeho pořad určitě přirozenější a uvolněnější.

Příklady:

Ste měli nějaký drahý chůvy.

Vy byste dělal, jak *ste* zvyklej.

Jak *ste* jí to tam ukázala.

Vy *ste* to v určitém období musela objevit.

Vy *ste* tam musela do té kabinky.

4.1.6 Shrnutí

V projevu Jana Krause se objevuje několik zásadních odchylek od normy spisovné výslovnosti. Jako nejvíce rušivý element vidím neustálé užívání protetického *v*. Rozhodně si myslím, že by měl moderátor tento zlovyk úplně eliminovat. Pozorný posluchač si také všimne přítomnosti hezitačních zvuků. Jejich množství ale není nijak zásadní a moderátorův projev výrazně nenarušují. Ocenit musím téměř nulový počet přereků.

I přes nedodržování spisovné výslovnosti a důsledné artikulace nemohu označit moderátorům projev po zvukové stránce za nepříjemný. Ve svých promluvách dokonale pracuje s výškou hlasu. Jeho projev je velmi dynamický a dokáže udržet divákovu pozornost.

4.2 Analýza z hlediska morfologického

V oblasti morfologie se zaměřím především na skloňování slov z hlediska spisovné a nespisovné češtiny. Předpokládám značný výskyt nekodifikovaných výrazů a tvarů s příznakem hovorovosti.

Pro větší přehlednost své analýzy uvádím jednotlivé slovní tvary s ohledem na slovní druhy.

4.2.1 Prohřešky vůči spisovné morfologii

V této části budu analyzovat tvary slov, které se vymykají kodifikaci, či nesou příznak hovorovosti.

Substantiva

V projevu moderátora se často objevuje nespisovný tvar instrumentálu plurálu všech rodů zakončen sufixem *-ama*.

Příklady:

...vono s těma *kartáčema*...; ...teda s *písničkama* určitě ne...; ...s těma moderníma *věcma*...; ...no s *ženskejma* přece...; ...s *policajtama*...

Adjektiva

Moderátor se pravidelně dopouští tvaroslovných chyb u přídavných jmen. Častým prohřeškem je nespisovné úžení *é* v *í*.

Příklady:

...v takový *běžný* činnosti...; ...*debutový* album...; ...*malý* písmo...; ...sháním *zelenýho* ještě...; ...tak *běžný* to není...; ...úsměv není *žádný* podezření...; ...to je *krásný*...; ...to je *vyzkoušený*...; ...se doma prožene v uniformě *starý*...; ...to je *nezdravý*...

Dalším moderátorovým prohrěškem vůči spisovné morfologii je nespisovná změna *y* v *ej*, která se v jeho projevu vyskytuje opravdu v hojné míře.

Příklady:

...jestli tam je *nějakej* zásadní rozdíl...; ...chlap je *plachej*...; ...je tam *malej* no...; ...je vidět, že jste s tím *spokojenej*...; ...v *partnerskejšch* vztazích...; ...muž *zamilovanej* do těch starších časů...; ...příznivec *starejšch* časů...; ...vy si spolu uděláte *celej takovej falešnej* svět *starejšch* časů...; ...žijete *krásnej* život...; ...nebuďte tak *dramatickej*...

Pronomina

Jan Kraus ve svém projevu často užívá hovorové tvary ukazovacích zájmen. Jejich nadužívání považuji za nekultivované.

Příklady:

...vy když *takhle* oslavujete...; ...zahlídnul v *těch* novinách...; ...vy když *takhle* dohrajete...; ...máte pocit, že *tyhle* informace...; ...to poznaj jen *tyhle* dva...

Odchytky od kodifikace se objevily v projevu moderátora u instrumentálu osobních zájmen plurálu.

Příklady:

...co taky s *váma*...; ...s *váma* absolvovat...; ...co s *nima* no...

Výjimkou v moderátorově projevu je např.: nespisovný tvar dativu singuláru osobního zájmena ona.

...líbilo se *ji* to...; ...i když *ji* to nikdo nenabízel...

Jednou jsem u moderátora také zaznamenala nespisovné úžení *y* v *ej*.

Příklady:

....parašutista, *ktorej* spad bez padáku...

Numeralia

V mluvených projevech je nejčastější chybou nesprávná deklinace duálních číslovek dvě a obě. Takovým příkladem jsou tvary dvěma, oběma, obou, obouch, apod.

Dalším častým případem, kdy mluvčí dělají chyby je nesprávná deklinace číslovek tři a čtyři, při níž vznikají tvary jako třema, čtyřma, čtyřech apod.

V moderátorově projevu jsem se s tímto problémem nesetkala. Ve všech dílech, které jsem zhlédla, používá správný tvar číslovky dva.

Příklady:

...to děláte ve *dvou*...

...žijete se *dvěma* ženama... → v tomto případě je prohřeškem pouze nespisovný tvar plurálu u podstatného jména

Verba

V projevu Jana Krause se velmi často objevují substandardní tvary sloves.

Příklady:

...vám *vaděj* takovýhle prkotiny...; ...starší lidi tohle *maj* rádi...; ...ty chlapi *maj* pak věci, který ty ženy obzvlášť *drážděj*...; ...což *bejvá* někdy...; ...proto vám ty věci *voněj*...;...jak z nich brouci *utíkaj*...; ...hlavně *nebejt* falešnej...; ...další co *řikaj*...; ...tam sou ty produkty, co lidi *dělaj*...; ...když to *vymejšlíte*...; ...vy ste to původně takhle *začli*...

Slovesné tvary moderátora v první osobě singuláru bývají vždy hovorové.

Příklady:

...vůbec *nezpochybňuju*...; ...já nikomu nic špatného *nepřeju*...

U většiny slovesných tvarů také chybí plná forma přičestí I-ového a moderátor používá pouze kmen minulý.

Příklady:

...často sem si *vším*...; ...já sem jenom *řek*...; ...parašutista, kterej *spad* bez padáku...

Adverbia

V projevu moderátora jsou neutrální spisovná adverbia často vytlačována jejich hovorovými tvary. Zřídka jsem vyzorovala i nespisovné výrazy.

Příklady:

...ale *dneska* jsme v podstatě kolegové...; ...vy *taky* moderujete...; ...*jenom* podívat...; ...to chápu *taky*...; ...ze mě mluví *taky* malinko...; ...*ted'* ste *taky* dělal porotu...; ...*co* to *taky* říkali...; ...že vy ste tady vystupovali *taky*...; ...o šest hodin *dřív*...; ...budeme krást *míň*...; ...a *ted'ko* pozor...; ...to přijde až *pozdějš*...

V projevu Jana Krause jsem také zaznamenala hovorové varianty u kondicionálu, a to konkrétně v první osobě plurálu.

Příklady:

Tak že *bysme* něco zorganizovali. → ...*bychom*...

Že *bysme* si trošku zkusili ten repík. → ... *bychom*...

4.2.2 Shrnutí

Po analýze morfologické roviny mohu konstatovat, že Jan Kraus je navyklý používat zejména hovorové tvary slov. Výjimkou však nejsou ani výrazy z obecné češtiny. Naopak, v případě číslovek, které dělají problém skoro každému mluvčímu při spontánním projevu, jsem nezaznamenala téměř žádný prohřešek vůči spisovné morfologii. Projev moderátora je plný substandardních tvarů sloves a ukazovacích zájmen, jejichž nadužívání považuji za rušivé.

Z moderátorova projevu je patrné, že hovorové varianty slov užívá záměrně. Snaží se tak přiblížit nejenom posluchačům, ale i hostovi, ze kterého potřebuje získat divácky populární informace. Jeho projev uvolňuje napětí a nese příznak neoficiálnosti, téměř soukromého rozhovoru.

Z hlediska morfologické stránky jsem z projevu Jana Krause na rozpacích. Mnohdy mi nelichotil jeho neustálý výběr hovorových či nespisovných variant. Na druhou stranu se jedná o jeho osobitý a nezaměnitelný projev. Jsem toho názoru, že by spisovné tvary adjektiv a verb vedly ke zkvalitnění jeho projevu. Kladný vliv na jeho projev by mělo i omezené množství použitých hovorových variant ukazovacích zájmen. Pozornému posluchači se totiž může zdát, že moderátor nerad opakuje názvy věcí vztahujících se k danému tématu, nebo že je dokonce ani nezná. Moderátor spoléhá na soustředěnost diváka a na jeho znalost kontextu.

4.3 Analýza z hlediska lexikologického

Předmětem mého zkoumání v lexikální rovině je slovní zásoba moderátora. Zaměřím se na její pestrost, na výskyt výplňkových slov nebo opakujících se frází. Zda moderátor využívá vedle slov neutrálních i slova hovorová, knižní, cizí, odborné termíny, vulgarismy, slova nesoucí citový příznak aj. Předpokládám také častý výskyt výrazů nespisovných. Pokusím se vypořádat, zda je moderátor užívá v závislosti na vzdělání, věku nebo postavení hosta.

4.3.1 Hovorová slova

Užití hovorových výrazů je typické především pro mluvený projev. Řadíme k nim prostředky, které se používají v poloveřejných a neveřejných projevech. Plní funkci přirozenosti, nenucenosti. S hovorovými slovy se můžeme setkat i v psaných projevech - soukromé dopisy atd.

U Jana Krause se hovorové výrazy vyskytují v hojně míře. V případech, kdy lze slovo vyjádřit spisovně i hovorově, volí moderátor hovorovou variantu. Užití těchto slov jeho účinkování nijak nenarušuje a je typickým znakem jeho projevu.

Příklady:

...vy ste napsal *knížku*...; ...máte pocit, že *tyhle* informace se k lidem nedostaly...; ...kde byste moh *trošku* prozradit...; ...že si ho *pipláte*...; ...*šťoucháte* do sebe...; ...všude je *táta*...; ...co se na *fotbalisty* specializuje...; ...nebudu ji *radši* jmenovat...; ...co z toho máte za *malér*...; ...se *ted'ko* chce dostat do parlamentu...; ...abysme v tom zase *nelítali*...; ...ted' si vyzkoušíme, *jestli* poznáte...; ...vy ste ten *tahoun* toho...

4.3.2 Univerbizovaná slova

Univerbizovaná slova jsou součástí hovorové vrstvy spisovného jazyka. Užívají se především v mluveném projevu. Univerbizací se ze slovního spojení utvoří jednoslovný výraz. Vznik těchto slov souvisí především s úsporností a přirozeností ve vyjadřování.

Jan Kraus používá univerbizovaná slova poměrně často. Nevyužití těchto výrazů by v jeho projevu působilo až nepřirozeně.

Příklady:

...já viděl kus na *webu* z toho... → webových stránkách

...no to říkali *ódéesáci*... → členové Občanské demokratické strany

...on je hroznej *dobrák*... → dobrý člověk

...čili vy se na *maturák* trošku těšíte... → maturitní večírek

...kterým je zlatá *olympionička*... → olympijská reprezentantka

...oni se věnovali tomu houfu *zoufalců*... → zoufalých lidí

...asi *závistivec* trošku ne... → závistivý člověk

4.3.3 Odborné termíny

Odborné názvy nebo také termíny patří do odborné stylové oblasti. Jsou to slova s přesně vymezeným významem. Vyznačují se především jednoznačností, přesností a ustáleností. Soubor takových názvů z každého oboru tvoří jejich odborné názvosloví, tzv. terminologii.

Objevují se i v projevu moderátora, a to především v promluvě s hosty pocházejících z oblasti politiky nebo lékařství.

Příklady:

...je rozdíl, když ten formát *transponujete* do Česka...; ...no a pak de vo tu *realizaci*...; ...že byste s někým *koalici* vytvořil...; ...a vaše *prognóza* do budoucna...; ...vaše zaměření *kliniky*...; ...*polygamie* vůbec...; ...to je taky *řehole* ale...; ...takzvaně nádherná *penze*...; ...stala se takovou *konceptí urologie* v Česku...; ...bylo by to ještě *avantgardnější*...; ...takovou *lyrickou dvojici*...; ...mapujou tu *kinematografii* tady...; ...to je hrozná *inflace*...

4.3.4 Cizí slova

Cizí slova k nám pronikají z jiných jazyků. V nejvyšší míře z angličtiny, a to zejména v oblasti ekonomiky, sportu, ale i kultury a hudby. Setkáváme se s nimi každý den nejen v komunikaci mluvené, ale i v té psané.

V projevu moderátora se tyto výrazy vyskytují poměrně často, jelikož komentuje převážně aktuální společenské a politické události u nás i v zahraničí. Všechny tyto výrazy se denně

používají v médiích i v běžné komunikaci, takže jsou pro diváky snadno dekódovatelné. Samotný název pořadu, který v jednotlivých dílech nesčetněkrát zazní, nese anglické pojmenování. Důvodem pro volbu takového názvu může být atraktivnost, ale i stručnost výrazu.

Příklady:

...moh skončit v *showbyznysu*; ...já sem často na *webu*, na *internetu*; ...to možná nějaká *exportní*; ...že to je jenom *marketingovej* vztah; ...abych chytil ten *drive*; ...dáš to na *facebook*; ...s *bluetoothem* normálně; ...je to britské *turné*; ...a *comeback* jako hrom; ...a *rapper* tady a *beatbox*; ...prostě něco *live*; ...sou v tom nějaký *trendy*; ...byl to *sexshop*; ...a proč *designové* věci, ...já jsem zatím *ready*...

4.3.5 Expresivní jazykové prostředky

Jako expresivní vnímáme ty jazykové prostředky, které nesou citový příznak, ať kladný či záporný. Může se do nich promítnout postoj nebo hodnocení mluvčího ke sdělované skutečnosti. V textu ale i v mluveném projevu jsou velmi nápadné a snadno rozpoznatelné. Expresivním se může stát i původně neutrální výraz - například v metaforickém užití.

Slova s expresivním zabarvením se v pořadu objevují velmi často, včetně vulgarismů. Jsou užity záměrně většinou při přímé nebo spontánní reakci. Moderátorův projev nijak nenarušují, naopak bych řekla, že podtrhují jeho osobitý styl a pomáhají udržet pozornost diváka.

Příklady:

...vy ste asi doma *něžňounkej* takovej...; ...to je *pompézní*...; ...to je tak *nabouchaný*...; ...jo tak vy ste *fajnšmekr* takhle...; ...ne nějakýho *čudlu* druhou ligu...; ...jak von si moh pamatovat vaše *pikanterie*...; ...takovýhle ty *debility*...; ...co vy byste řek, že byla jaksi *prasárna* u vás...; ...že to je pořád v takový *šlamastyce*...; ...a byl z toho docela *bengál*...; ...a teď co *blbec* udělá...; ...to sou *kreténi*...; ...no to je napůl *oukej*...; ...šmejdim po políčkách...; ...taky proto, že se mi zdá vo normálním *žrádle*...; ...já bych

vám dal mikrák na to...; ...na to čumim furt...; ...to si hrábnem...; ...čekáme tu jako kakáči...; ...nemysli si, že když to takhle sypeš, že se z toho podělám...; ...my youtubáři to známe, že jo..., ...tohle jsou vaše baby prostě..., ...to vařej pro vás papu...

4.3.6 Opakující se fráze

V projevu Jana Krause je přítomno několik frází, které se v každém díle opakují. Nevnímám to jako chybu, ani mi to sledování pořadu nijak nenarušovalo. Ve své podstatě je každý díl stejný a moderátor nemá moc možností, jak pozdravit diváky, uvítat hosty a se všemi se rozloučit.

Příklady:

Dobrá večer dámy a pánové...; Děkuji uctivě...; Já nevím jak vy, ale já...; a teď tady mám pár takových zpráv...; Tady pár drobných zpráviček...; Je tady pan Odvárka?; a nyní, dámy a pánové, dovoluji, abych pozval našeho prvního hosta...; Dámy a pánové, naším dalším hostem je...; a nyní mi dovoluji, abych pozval našeho dalšího hosta...; Dámy a pánové, to je pro dnešek všechno...; Dámy a pánové, já vám děkuji za pozornost a těším se s vámi za týden nashledanou, buď tady v divadle Archa, nebo u televizních obrazovek a pokud se budete dívat, bude to hodně prima...

4.3.7 Výplňková slova

Moderátor si ve vysoké míře vypomáhá tzv. výplňkovými nebo též vycpávkovými slovy. Důvodů pro užití těchto výrazů může být vícero. V první řadě si myslím, že jde o moderátorův řečový zvyk. Tato slova se jednoduše objevují, jakmile začne mluvit. Dále mu pomáhají získat čas k promyšlení další výpovědi. Naopak v pár ojedinělých případech, je moderátor používá pro ozvláštňování a atraktivnost promluvy. Tento záměr můžeme velice snadno vyzpozorovat podle důrazu, se kterým moderátor tento výraz vysloví

I když má Jan Kraus svůj vlastní styl promluvy, množství výplňkových slov mi v jeho projevu přijde přehnané a leckdy působilo při sledování pořadu rušivě. Myslím, že bez těchto parazitických slov by byl jeho mluvený projev daleko kvalitnější.

Příklady:

...*tak* já si to myslím taky...; ...*no, a* proč bych to dělal...; ...protože já taky *trošku* vim...; ...*no ne, no tak* je to rytmus *no*...; ...oni to *třeba* všichni neznaj, že *jo*...; ...že *jaksi* bouří proti nějakým stereotypům...; ...*ted'* de vo to, jestli to *jako* utáhne, že *jo*...; ...*no, a* to se mi *taky* zdá na tom důležitý...; ...*no*, já si zkouším...; ...to je pořádněj nákup *teda*...; ...*no*, tady *třeba* mam zase pecku *jo*...; ...to sem rád, že vám to řeknu *aspoň*...; ...Karel kromě *jaksi* podnikání...; ...Karel *samozřejmě* kromě toho...; ...*tak* jak je to s těma fondama...; ...*no, a pak* je další věc...; ...*takže* dámy a pánové...; ...*ale samozřejmě* vrchol kariéry byl...; ...*no, tak* asi ste ho nekojil...; ...*tak* si tady dáme *takový* připomínající video...; ...říkáte, že *vlastně* ho vymysleli...; ...*no*, to já tady rád dělám, *čili*...; ...*hele*, koho to zajímá...

4.3.8 Nespisovné výrazy

V projevu moderátora se objevují i nekodifikované výrazy užívané obvykle v rámci obecné češtiny.

Příklady:

...že jste taky *bitkař*...; ...já mám *prachy*...; ...jednou budu mít taky tuhle *kolobrndu*...; ...votevři *držku*...; ...*takovýto* že ste hrozně *nabejčenej*...; ...co říkali *pražáci*...

4.3.9 Shrnutí

Jak Kraus využívá ve svém projevu téměř všechny složky českého jazyka. V nejvyšší míře sahá pro hovorové výrazy a slova s citovým příznakem. Výjimkou není ani výskyt nekodifikovaných prvků. V jeho projevu se vyskytuje také veliké množství cizích slov. Podle mého názoru jsou všechny součástí alespoň pasivní slovní zásoby diváků, takže se nemůže stát, že by jeho projev byl nějak nesrozumitelný. V závislosti na typu hosta je vždy pečlivě připravený a schopný užívat odborné termíny z jeho profese nebo oblasti života.

Moderátor nevolí výrazové prostředky náhodně. Hovorovými slovy se přibližuje k divákovi. Činí jeho projev uvolněnější, přátelštější. Expresivní prostředky jeho projev ozvláštňují a zároveň pomáhají udržet pozornost posluchačů. Odbornými termíny prokazuje svou znalost probírané oblasti a úctu k pozvanému hostovi. Použití cizích slov si v jeho případě spojuje s komentováním zahraničních událostí, ale i s aktuálním trendem v projevech mluvčích.

V jeho projevu se pravidelně opakují některé fráze. Nepůsobilo to na mě ale nijak rušivě, dokonce jsem zjistila, že je v každém díle očekávám. Co bych viděla jako problém je značné množství vycpávkových slov. Objevují se téměř v každé větě a občas jsem se soustředila jen na to, kolik jich za jeden díl použije. Pokud by je moderátor odstranil nebo alespoň zredukoval, byl by jeho projev daleko kvalitnější.

V pořadu Jana Krause nejsou vynechány ani vulgarismy. Do jisté míry můžeme pozorovat, že výskyt vulgarismů je hojnější v závislosti na věku, profesi a známosti Jana Krause s hostem. Není to však striktním pravidlem a vulgarismem ozvláštnil svůj projev i s úplně neznámým hostem.

Moderátorův projev je jinak velmi příjemný a zábavný. Disponuje velmi bohatou slovní zásobou, což je v široké škále probíraných témat nezbytné. Velmi rád improvizuje a jeho projev je do značné míry spontánní.

4.4 Analýza z hlediska syntaktického

V syntaktické rovině se věnuji především zvláštnostem a nepravidelnostem ve větných konstrukcích. Zaměřím se na motivované a nemotivované odchylky, které se v projevu moderátora vyskytují. Poukáži také na slovosled a specifika moderátorova projevu.

4.4.1 Motivované odchylky

Motivované odchylky užívají mluvčí záměrně. Slouží k ozvláštňování a zpestření projevu. S jejich pomocí lze také zdůraznit požadovanou část promluvy nebo zvýšit naléhavost sdělení. Nejsou považovány za chybu.

4.4.1.1 Parenthese

Parenthese (vsuvka) nepatří do základního pásma promluvy, ani s ním významově nesouvisí. Vnímáme ji jako odbočku, kterou chce mluvčí upoutat pozornost posluchačů, zpřesnit výpověď nebo vyjádřit svůj názor. Použije ji také, pokud potřebuje získat čas k promyšlení další výpovědi.

Příklady:

Já nechci do politiky, *ste říkal*, já bych nebyl dobřej politik.

Tady mě nějaká paní, *nebudu ji radši jmenovat, abyste ji nepronásledoval*, Dobřichovice.

Já vám řeknu, co z toho mate za malér, *ja nevím, jestli vo tom víte vůbec*, že rada pro rozhlasové a televizní vysílání už to studuje.

Ale vy ste ten tahoun toho, čili pokud člověk z Ano, *aniž bych jim jakkoli chtěl něco podkládat*, se teďko chce dostat do Parlamentu, no tak musí s váma absolvovat tu kampaň.

Teď si zkusíme, *když ste říkal, že to vaše kuře je šťavnatý*, jestli ho poznáte.

Je pravda, *ostatně sme zpátky u toho*, vy říkáte, že budete krást méně.

4.4.1.2 Elipsa

Elipsa (výpustka) je odchylka, která se běžně užívá v mluveném projevu. Jedná se o vynechání výrazu, který je zřejmý z kontextu nebo z dané situace. Může se týkat kteréhokoli větného členu. Nejčastěji bývá eliminován opakující se podmět. Elipsa výrazně napomáhá zvyšovat tempo a spád dialogu.

Příklady:

Já myslím, když říkáte, jak je dobrý (*kuře*), že kousnete a víte.

Jo? Já měl osmnáct (*procent*).

Druhá pravda je, (*jste*) skromnější než kdysi.

A máte přehled v kolika (*filmech*)?

Ste si začla votvírat tady (*pusu*).

Vy dete ráno v šest (*hodin*) z domova.

4.4.1.3 Nevhodný slovosled

V projevu Jana Krause můžeme zaznamenat i špatný slovosled. Myslím si, že výskyt tohoto jevu je zapříčiněn spíše jeho spontánní a přehnaně rychlou reakcí, než že by se moderátor snažil o nějaké zdůraznění či ozvláštnění.

To sem rád, že sme timhle začli. → To jsem rád, že jsme začali tímto.

Nemůže bejt lev jakej? → Jaký lev nemůže být?

Pro lva co neni dobrý? → Co není dobré pro lva?

4.4.1.4 Apoziiopeze

Apoziiopezí označujeme neukončenou výpověď. Je typická pro mluvený projev, jelikož při něm dochází často k přerušení. To může mít za vinu jiná osoba nebo samotný mluvčí, který se rozhodne výpověď opravit, přeformulovat nebo se zamyslet.

Příklady:

To je z toho našeho ... → v tomto případě byla moderátora výpověď přerušena videonahrávkou

Třeba takhle když do vás to... → v tomto případě moderátor dokončil výpověď fyzickým kontaktem

Ale u vás si vždycky říkám to si po... → v tomto případě moderátor výpověď nedokončil a rovnou započal novou větu

A tím že jako vás tak dobře neznám, tak si pak říkám... → v tomto případě moderátor nedokončil výpověď z důvodu zaujetí zprávou na internetu

To nemusíte, já si to pak ... → v tomto případě byl moderátor přerušen svým hostem

4.4.2 Nemotivované odchytky

Nemotivované odchytky užívají mluvčí zcela neúmyslně, narušují větnou strukturu a jsou považovány za chybu. Jejich výskyt je častý především u mluvených projevů, které bývají

nepřipravené. Mohou být také výsledkem neznalosti správných vazeb, časové tísně nebo nervozity mluvčího.

4.4.2.1 Anakolut

Termínem anakolut označujeme vyšnutí nebo vybočení z větné vazby. Dochází k němu při nepozornosti mluvčího a při spojení více myšlenek dohromady.

Příklady:

Ale já bych vám ukázal, *my protože sme v tom dobrý*, tak my sme se rozhodli, že vás zachráníme.

Tak vono tim jak se to opakuje, *přece jenom ta země je malá tady*.

4.4.2.2 Zeugma

Tuto nemotivovanou odchylku chápeme jako „*spřažení dvou výrazů jedním závislým členem, který je syntakticky vztažen jen k jednomu z nich, ač významem patří k oběma.*“²⁰

Příklady:

Když třeba přijdete do obchodu nebo nějaký služby, že je to stejný jako ve Spojených státech. → *Když třeba přijdete do obchodu nebo využijete nějaký služby*, ...

4.4.2.3 Kontaminace

V projevu moderátora jsem zaznamenala i tuto nemotivovanou odchylku, při níž křížením vzniká nesprávné spojení dvou významově blízkých výrazů.

²⁰ KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8. S. 565.

Příklady:

Určitě máte nějaký koncept, *tak do čeho se tak budete chystat*. → Určitě máte nějaký koncept, tak do čeho se tak pustíte. x Určitě máte nějaký koncept, tak na co se tak budete chystat.

Vy když ste sem šla, *tak ste se na mě mrkla*. → Vy když jste sem šla, tak jste se na mě usmála. x Vy když jste sem šla, tak jste na mě mrkla.

4.4.3 Specifika projevu

Větu Jana Krause obvykle začíná částice *no*. Tohoto jevu si můžeme všimnout téměř u každé druhé věty. V tomto množství to považuji za nežádoucí výplňkové slovo a leckdy velmi rušivý element.

Příklady:

No, odvahu to vyžaduje.

No, české kuře.

No, ale já se ptám tebe.

No, to už je dneska romantickej případ.

No, to výborný sou dneska.

Dalším častým slovním druhem, který se v moderátorově projevu vyskytuje, je spojka *čili*.

Příklady:

Jo takhle, *čili* ten jenom pije, ale nic jinýho.

Vy to z velké části organizujete a financujete, *čili* všichni ty...

Ale vy ste ten tahoun toho, *čili* pokud člověk z Ano, aniž bych jim jakkoli chtěl něco podkládat, se teďko chce dostat do Parlamentu, no tak musí s váma absolvovat tu kampaň.

Dobře, *čili* když se narodí patnáctýho lev v Berouně a v Praze, jsou to dva úplně jiný lvi.

V moderátorově projevu zdatně převažují krátké jednoduché věty. Přidávají mu na živosti a pomáhají udržet divákovu pozornost.

Příklady:

Ano. Ano. My vůbec v tomhle nemáme ještě jasno.

Pivo k snídani, hele. Pak s chlapama do přírody.

No, to nemusíte popisovat. To známe.

My přijmem každýho a půvabnou ženu dvakrát.

Takovej drobněj spor jako taky. Vobčas se neshodnete. Něáká maličkost někdy nesedí. Je takovej zachmuřenej malinko. No někdy je malinko takovej jinej. Smutnější ne.

A teďko teda člověk vystupuje v tý superstar. To znám. To vim.

V případech, kdy Jan Kraus užije rozsáhlá souvětí, věta přestává dávat smysl a často se objevují nedokončené výpovědi.

Příklady:

Dobře, ale to mě teď nezajímá, to bych jako taky, ale ta druhá a tam je takový, co si pamatuju, dej mi ruku níž, ještě níž.

4.4.4 Shrnutí

V projevu Jana Krause najdeme téměř všechny prvky, které jsou typické pro mluvenou podobu jazyka. Moderátor se od pravidelné větné výstavby odchyluje jak z důvodu ozvláštňení svého projevu, tak je na vině spontánnost a rychlost jeho reakcí.

Motivované odchylky pomáhají moderátorovi udržet divákovu pozornost. Ty nemotivované mohou mít za následek nesrozumitelnost a neucelenost jeho projevu. Diváci i hosté mohou mít v samotném rozhovoru problémy s orientací.

Za negativní považuji jeho nesčetné množství nedokončených výpovědí. Pravidelně utíná větu v polovině a započne větu novou. V divákovi to může vyvolat pocit, že o něco přichází. Já osobně tento jev spatřovala až při několikerém poslechu. První, dá se říct běžný, poslech to nijak zvlášť nenarušovalo.

Specifickým rysem jeho projevu je částice *no* na začátku snad každé druhé věty. Několikrát to ve své práci zmiňuji a vidím to jako velice rušivý prvek. Naopak co bych viděla jako plus je, že moderátor používá jednoduché věty. Jeho projev to oživí a snáze tím udrží divákovu pozornost.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zhodnocení projevu moderátora Jana Krause v jeho pořadu Show Jana Krause, a to se zaměřením na spisovnost a nespisovnost. V první části jsem vysvětlila základní pojmy z oblasti českého jazyka a jazykové kultury. Dále jsem představila Jana Krause a jeho pořad. V části druhé jsem analyzovala moderátorův projev v rovině zvukové, morfologické, lexikální a syntaktické. Snažila jsem se poukázat především na odchylky od spisovné češtiny a na znaky, které jsou pro mluvený projev Jana Krause typické.

Ve své práci jsem vycházela přibližně z pěti dílů pořadu, ve kterých bylo dohromady patnáct hostů. Záměrně jsem analyzovala odlišné osobnosti ze společenského dění i z rozdílných profesí. Častým zdrojem pro mě byl díl s Andrejem Babišem, Karlem Janečkem, Tomášem Řepkou, Rytmusem, Bolkem Polívkou, Leošem Marešem, Ondřejem Brzobohatým, Miroslavem Donutilem aj. Z řad neveřejného života jsem analyzovala díl se sexuoložkou Laurou Janáčkovou, se sběratelem panenek Markem Tesařem, s výživovým specialistou Petrem Havlíčkem aj.

Ve zvukové analýze jsem u moderátora vypožorovala odchylky v kvantitě samohlásek a nedbalou výslovnost některých hláskových skupin. V případě hezitačních zvuků jsem očekávala daleko častější přerušování souvislé řeči. Je vidět, že Jan Kraus je jako moderátor velmi pohotový a má dopředu jasno, jakým směrem se bude rozhovor ubírat. Projev výrazně narušovalo neustále se opakující protetické v, a to u každé příležitosti, u každého slovního druhu. Z toho soudím, že existuje možnost, kdy ho moderátor používá záměrně pro ozvláštňení svého projevu. Na mě osobně to působí jako symbol nevzdělanosti a rozhodně bych moderátorovi doporučila se tohoto zlovyku úplně zbavit. I když se velmi často odchyluje od výslovnostní normy, velice u něj oceňuji živé tempo řeči a téměř nulový výskyt přereků.

Při studiu morfologické roviny jsem také narazila na výskyt nekodifikovaných výrazů a tvarů s příznakem hovorovosti. Knižní varianty jsem u moderátora nezaznamenala vůbec. Velmi častým prohřeškem je u Jana Krause výskyt nespisovných variant v případě

přídavných jmen a ukazovacích zájmen. Pro jeho projev jsou charakteristické také substandardní tvary sloves. Co bych vyzdvihla, je bezchybná deklinace číslovek.

Předmětem analýzy lexikální roviny byla slovní zásoba moderátora, která je vskutku bohatá. V žádném z dílů jsem nevypozorovala, že by nějaká slova výrazně opakoval. Nejčastěji užívá slova hovorová a expresivní. Díky nim můžeme často vypozorovat, jaký postoj k probírané věci sám zaujímá. Pro projev Jana Krause jsou také typická cizí slova a odborné termíny, které používá vhodným způsobem. Ty svědčí o jeho připravenosti a informovanosti o odvětví, v kterém se bude se svým hostem při rozhovoru pohybovat.

V tomto pořadu často zazní i vulgarismy. Moderátor je používá záměrně pro ozvláštnění projevu nebo ve výjimečných případech pro zhodnocení nepříjemné situace. Zaměřila jsem se na to, zda si je Jan Kraus v přítomnosti některých osobností nedovolí říct vůbec, nebo zda je jejich výskyt u některých hostů dokonce frekventovanější. Došla jsem k závěru, že je používá převážně v přítomnosti svých kolegů a přátel. Největší výskyt vulgarismů jsem zaznamenala, když jeho pozvání do pořadu přijal slovenský raper Rytmus, jehož texty jsou takových slov plné. Není pochyb o tom, že se jednalo o moderátorův záměr. Jan Kraus také v každém díle pořadu opakuje několik stejných frází. Mám na mysli úvodní pozdrav, sekci „Stalo se“, kde nám přečte pár kuriózních zpráv, uvedení hostů a rozloučení. Tyto naučené věty nejspíše nelze mít za zlé, jelikož nemá tolik možností, jak jinak to provést. Navíc to pokaždé přednese s takovým nadšením a dynamikou, že to diváci musejí mít v oblibě. Jako rušivé jsem zhodnotila extrémní množství výplňkových slov, která jsou součástí moderátorova projevu. V případě jejich odstranění by byla jeho promluva daleko kvalitnější. Diváci by se soustředili především na obsah sdělení, ne jeho styl.

Hlavním předmětem mé práce v oblasti syntaxe byly zvláštnosti a nepravidelnosti větných struktur. V moderátorově projevu převažovaly odchylky motivované, které ho mají obohatit a zpestřit. Velmi frekventovaným jevem v jeho promluvě byly nedokončené výpovědi. Nejčastěji byl přerušen svým hostem, videonahrávkou nebo se sám rozhodl myšlenku nedokončit a začít novou. Z nemotivovaných odchylek jsem vypozorovala příkladů méně. Jako negativum vidím začínání nových vět částicí *no*, naopak pozitivně hodnotím, že Jan Kraus užívá především jednoduchých vět a ne složitých souvětí, jejichž perspektivu by pak nezvládl.

Celkově hodnotím mluvený projev Jana Krause jako hovorový až nespisovný. Jeho vyjadřování a talk show jsem samozřejmě znala už z dřívějších dob, takže to pro mne nebylo nic nového a nečekaného. Myslím, že on sám si spíše zakládá na tom, co bude obsahem jeho promluvy, než jakým stylem ji přednese. Stejně tak k tomu přistupují i diváci. Jako moderátor je nezaměnitelný a jeho projev mi vyhovuje.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

ČECHOVÁ, M. a kol. *Čeština, řeč a jazyk*. Praha: ISV, 2000. ISBN 80-85866-57-9.

ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-00-3.

ČERNÝ, J. *Úvod do studia jazyka*. 1. vyd. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5.

DANEŠ, F. a kol. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: AV ČR, 1997. ISBN 80-200-0617-6.

DANEŠ, F. *Kultura a struktura českého jazyka*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1648-3.

GREPL, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.

HAVRÁNEK, B., WEINGART, M. *Spisovná čeština a jazyková kultura*. Praha: Melantrich, 1932.

HRBÁČEK, J. *Úvod do studia českého jazyka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

HUGO, J. a kol. *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006. ISBN 80-7345-086-0.

HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Česká výslovnostní norma*. Praha: Scientia, 1995. ISBN 80-85827-93-X.

HŮRKOVÁ-NOVOTNÁ, J. *Mluvený projev a přednes*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.

CHLOUPEK, J. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1986.

KARLÍK, P. a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-8.

KROBOKOVÁ, M. *Spisovná výslovnost a kultura mluveného projevu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. ISBN 80-244-0187-8.

Mluvnice češtiny 1. Fonetika. Fonologie. Morfonologie a morfematika. Tvoření slov. Praha: Academia, 1986.

MÜLLEROVÁ, O., HOFFMANNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1. vyd. Praha: Pansofia, 1994. ISBN 80-85804-29-8.

NEBESKÁ, I. *Jazyk, norma, spisovnost*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-144-7.

ZEMAN, J. *Základy české ortoepie*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-778-2.

Internetové zdroje

<http://prirucka.ujc.cas.cz/>

<http://www.jankraus.cz/>

<http://www.showjanakrause.cz/>

<https://www.youtube.com/>

http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Kraus

